

СВЕСАВЕЗНИЧКА ИЗЛОЖБА РАТНИХ
ФОТОГРАФИЈА У ЛОНДОНУ, ДЕО ИЗЛОЖБЕ СА
СРПСКОМ СЕКЦИЈОМ – ФОТОГРАФИЈАМА
РИСТЕ МАРЈАНОВИЋА
Снимљено 1917.

СРПСКИ ВОЈНИК У ЗАГРЉАЈУ ДЕЦЕ
НА САВСКОМ ПРИСТАНИШТУ У БЕОГРАДУ
Снимљено 1918.

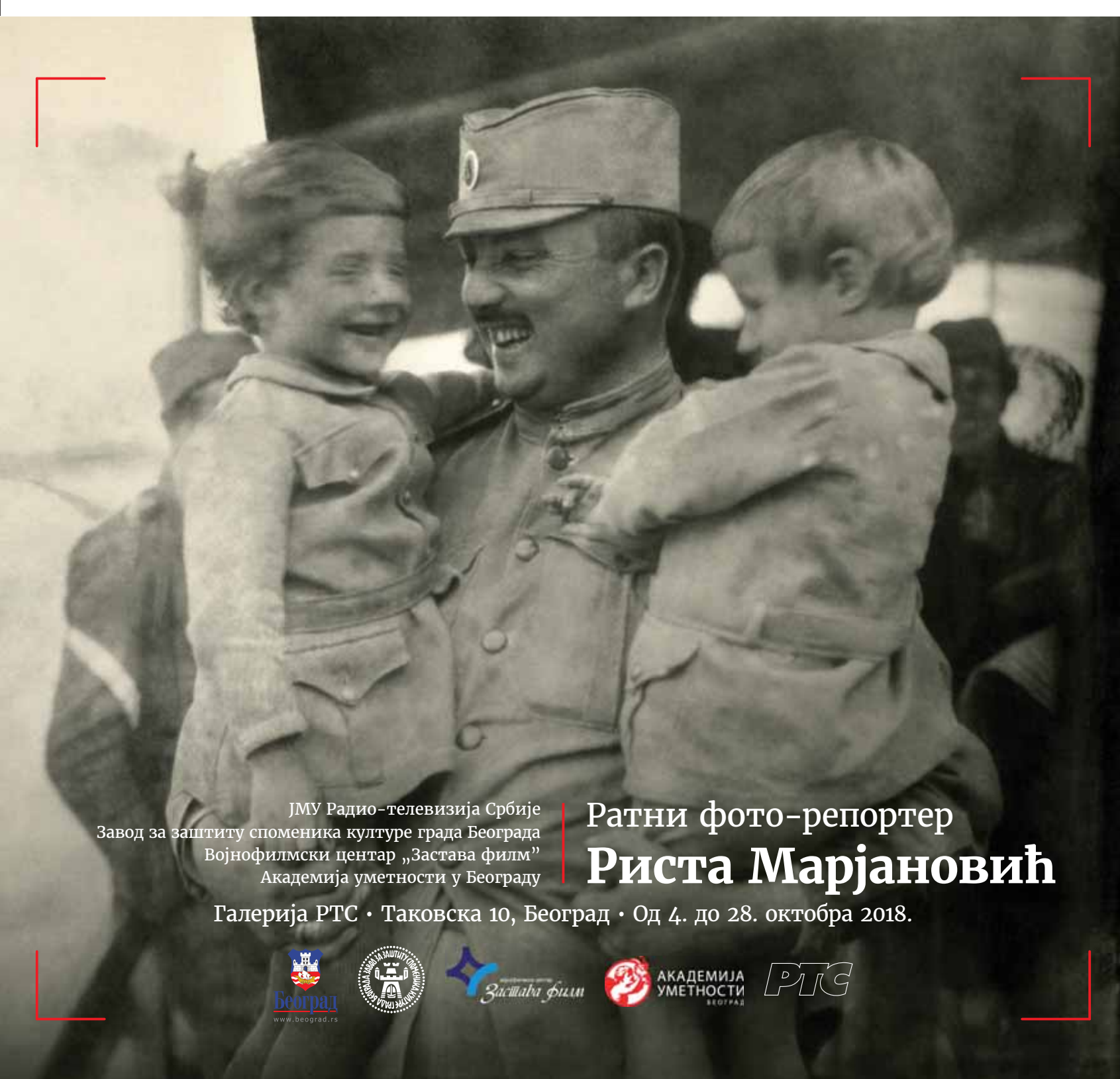
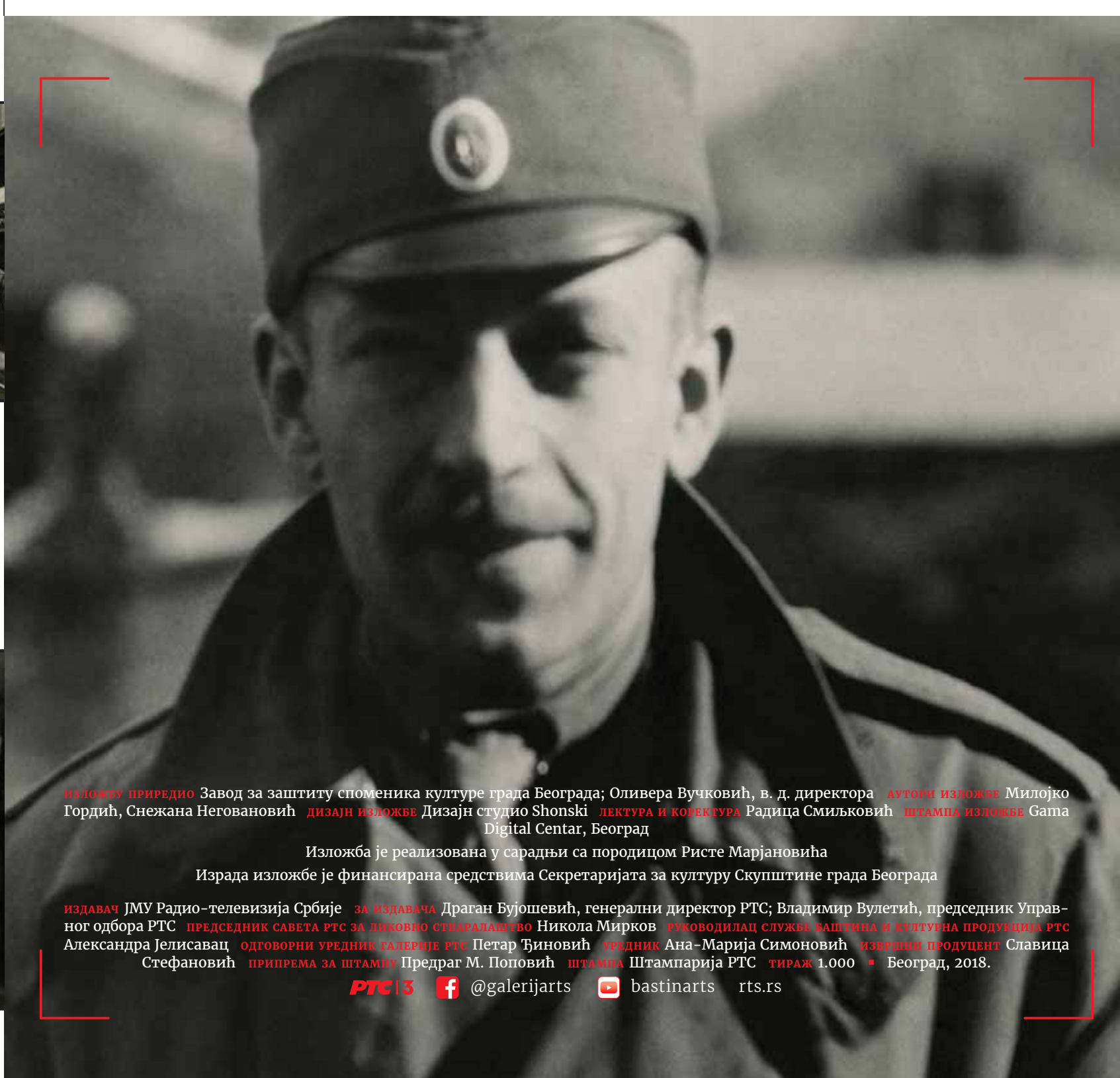

ИЗЛОЖБУ ПРИРЕДИО Завод за заштиту споменика културе града Београда; Оливера Вучковић, в. д. директора **АУТОРНИ ИЗЛОЖБИ** Милојко Гордић, Снежана Неговановић **ДИЗАЈН ИЗЛОЖБЕ** Дизајн студио Shonski **ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА** Радица Смиљковић **ШТАМПА ИЗЛОЖБИ** Gama Digital Centar, Београд

Изложба је реализована у сарадњи са породицом Ристе Марјановића
Израда изложбе је финансирана средствима Секретаријата за културу Скупштине града Београда

ИЗДАВАЧ ЈМУ Радио-телевизија Србије **ЗА ИЗДАВАЧА** Драган Бујошевић, генерални директор РТС; Владимир Вулетић, председник Управног одбора РТС **ПРЕДСЕДНИК САВЕТА РТС ЗА ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО** Никола Мирков **РУКОВОДИЛАЦ СЛУЖБЕ БАШТИНА И КУЛТУРНА ПРОДУКЦИЈА РТС** Александра Јелисавец **ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ГАЛЕРИЈЕ РТС** Петар Ђиновић **УРЕДНИК** Ана-Марија Симоновић **ИЗВРШНИ ПРОДУЦЕНТ** Славица Стефановић **ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ** Предраг М. Поповић **ШТАМПА** Штампарија РТС **ТИРАЖ** 1.000 • Београд, 2018.

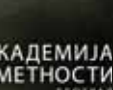
PTC 13 @galerijarts bastinarts rts.rs

ЈМУ Радио-телевизија Србије
Завод за заштиту споменика културе града Београда
Војнофилмски центар „Застава филм”
Академија уметности у Београду

Ратни фото-репортер Риста Марјановић

Галерија РТС • Таковска 10, Београд • Од 4. до 28. октобра 2018.

„РАДО СРБИН ИДЕ У ВОЈНИКЕ”,
ПОСЛЕДЊИ РЕГРУТИ ОДЛАЗЕ У РАТ
Снимљено 1915.

СЕЉАНКЕ ИЗ МАЧВЕ ПОМАЖУ СРПСКИМ
ВОЈНИЦИМА ДА ИЗВУКУ ТЕШКО
АРТИЉЕРИЈСКО ОРУЂЕ НА ЦЕРСКЕ ПОЛОЖАЈЕ
Снимљено августа 1914.

КРАЉ ПЕТАР I СА ШТАБОМ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ ПРЕЛАЗИ ВЕЗИРОВ МОСТ НА ЦРНОМ ДРИМУ Снимљено новембра 1915.

СОЛУНСКИ ФРОНТ – ГРУПНИ ПОРТРЕТ АРТИЉЕРАЦА СРПСКИХ, ВОЈНИКА И ОФИЦИРА ПОРЕД СВОЈИХ ОРУЂА Снимљено 1916.

Тема изложбе „Ратни фото-репортер Риста Марјановић”, а тиме и мотива на фотографијама, јесте „Велики рат”, односно, време и догађаји из Првог светског рата од 1914. до 1918. године, чија се стогодишњица обележава и овом изложбом. Овај рат је започет у Србији, и због Србије, а његови почетни сукоби одвијали су се управо на подручјима Мачве и Поцерине, за које је родбински па и судбински био везан и аутор фотографија, експоната изложбе, фото-репортер Риста Марјановић.

Аутентичност снимања била је загарантована самим статусом аутора, као званичног фото-репортера Врховне команде српске војске, под директним надзором пуковника Драгутина Димитријевића Аписа. Бар у првим данима рата налазио се у жижи догађаја, не у позадини, не у спољној сарадњи или интендантури. Осим бројних фотографија које документују историјске догађаје и личности, међу њима постоје и оне, које су се „отеле” и од аутора, и од времена, и од простора и постале универзални ванвременски и естетски симболи, архетипови заустављених тренутака који се доживљавају као самостална уметничка дела. И оно што је посебно, нема ниједног дела ратне целине – борба, рањеници, сахрана, предах, исхрана, а да нису документовани фотографском камером. Гледалац тих снимака, и данас, не присуствује теоријском или аналитичком приказу рата, већ сагледава голу истину оног Великог рата који је променио судбину и положај свих народа који насељавају Балканско полуострво. Забележени тренуци рата, у ствари најважнијих догађаја у Србији XX века, постали су и остали српске иконе страдања. Увек ће се показивати „Радо Србин иде у војнике”, односно, мобилизација као увод у рат, „Трубач”, „Везиров мост”, сви покрети војске и народа ка Церу и око Цера, дела Ристе Марјановића, носиоца титуле „екселенција фо-

тографије”, коју је добио од Удружења самосталних уметника фотографа 1965. године.

По налогу српске Врховне команде, 1916. године одлази у Париз, објављује своје фотографије и исте године учествује на Свесавезничкој изложби ратне фотографије у павиљону Марсан (Marsan) париског Лувра (Louvre). Била је то прва изложба у низу који је касније следио, и која је по оценама стране штампе и речима самог аутора *развејала слутње о тоталном уништењу српске војске после једномесечног одсуства вести*. Следеће године, такође, узима учешће на савезничким изложбама фотографија са ратном тематиком, почев од Victoria museum и Graffton gallery у Лондону, градовима у унутрашности Енглеске, до Сједињених Америчких Држава, где Французи преносе комплетну изложбу. По оценама извештача, *ове фотографије одржавају борбени дух и подижу пољуљани морал савезничких војника*.

Аутор снимака, које пратимо путем изложених фотографија, био је Риста Марјановић, рођен у Шапцу 1. марта 1885. године. У Београду је уписао Српску цртачку и сликарску школу Ристе и Бете Вукановић, а практични фотографски занат упоредо изучио код чувеног дворског фотографа Милана Јовановића. После Беча и Берлина, коначно се настанио у Паризу. Запослио се у предузећу Roll et compagnie као фотограф, у време када се фото-репортажа нагло развијала и усавршавала путем све масовније примене илустрација у новинским текстовима. Године 1908. постаје члан, а нешто касније и уредник за илустрације листа „New York Herald”, издања за Европу, чије се седиште налазило у Паризу. Пред Балкански рат 1912. године, на позив Драгутина Димитријевића Аписа, шефа Обавештајног одељења Врховне команде српске војске, Риста Марјановић се враћа у земљу са задатком да снима пред-

стојеће ратне догађаје, најпре у Првом балканском рату, а затим и у Првом светском рату као званични ратни фото-репортер Врховне команде српске војске. Напушта Париз и редакцију листа „New York Herald”, 1919. године, долази у Београд и запошљава се у Централном пресбируу и одељењу за штампу Министарства иностраних послова, да би у својству кодиректора ступио у телеграфску агенцију „Авала”, прву новинску агенцију на тлу Краљевине Југославије, у којој је остао пуних десет година. Међупериод светских ратова са свим важнијим догађајима и личностима остао је такође забележен његовом камером. Снимио је откривање споменика на местима познатих битака из Првог светског рата, на Мачковом камену, Црном врху, Текеришу, откривање Споменика незаном јунаку у Београду и Шапцу, Захвалности Француској, „Победник” и споменика Арчибалду Рајсу у Београду завршавајући на тај начин циклус тематике из претходног рата. Преживео је оба светска рата и умро у Београду 7. априла 1969. године.

Фотографије Ристе Марјановића из Првог светског рата, не могу се издвојити из целокупног документарног фонда снимака, једне, временски настале целине од 1910. све до 1960. године. Аутор Риста Марјановић их је створио, породица поштовала и очувала, а Завод за заштиту споменика културе града Београда је међу важнијим активностима на почетку свог деловања Збирку фото-негатива Ристе Марјановића, стављену под заштиту државе Решењем Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 636 из 1958. године, каталожки обрадио, тематски разврстао и хронолошки распоредио уз свеукупну помоћ ауторових напомена, посебно при идентификацији садржаја, времену и месту снимања. Завод је успео да огромну збирку фотографских негатива различитих формата, различитих материјала и различитих тематских целина јавности учини

доступном путем штампаног каталога под називом „Збирка фото-негатива Ристе Марјановића”, Гордић М. (1973).

Као документарни споменички фонд који броји 8.542 негатива, Збирка фото-негатива Ристе Марјановића већином је ауторско дело фото-репортера Ристе Марјановића, а свакако, њен највреднији историјски део су снимци ратних догађаја. Са развојем технологије фото-материјала и његовом применом, аутор је сваки важнији снимак преснимавао на нове, квалитетније и манипулативније материјале, тако да је одређени број наведених негатива настао и као резултат дуплирања оригиналних снимака, са намером да сачува њихову првобитну свежину и аутентичност. Збирку Ристе Марјановића сачињавају оригинални фотографски негативи са одговарајућом предметном фототеком, филмске траке са снимцима прелаза српске војске из Београда у Земун преко Саве новембра 1918. године, колор-дијапозитиви са снимцима догађаја 27. марта 1941. године у Београду, фотографије оригинала и личних докумената аутора.

Није случајно, више је судбински, да је у њеном саставу и 43 фото-негатива са снимцима других аутора, и то 14 снимака из Српско-турског рата 1876/77. године, које је нашао у рушевинама зграде Генералштаба 1941. године, као и 18 снимака који су преузети из фото-документације коју је прикупила Међународна комисија за утврђивање ратних злочина непријатеља у Србији 1914. године. Поред ових сачуваних ратних снимака других аутора, ако се има у виду да је Риста Марјановић снимао фотографије из Првог балканског рата 1912. године, као и снимке из окупираног Београда 1941–1945. године, у тој заокруженој симболици ослободилачких ратова које је Србија водила, страдала и побеђивала, прошао је целокупни животни и професионални пут Ристе Марјановића.

СОЛУНСКИ ФРОНТ – РЕГЕНТ АЛЕКСАНДАР КАРАЂОРЂЕВИЋ И ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ У ШТАБУ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ Снимљено 1918.

ФРАНШЕ Д'ЕПЕРЕ, КОМАНДАНТ САВЕЗНИЧКИХ СНАГА НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ Снимљено после Првог светског рата

